

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№8
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 372 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirli

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi.....	14
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna	
O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari.....	20
Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li	
Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi.....	25
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi	30
Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi	
Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati	33
Eshmuminova Oybarchin Botirovna	
Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv	39
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari	44
Maydonova Saboxat Sadulloyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalari qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.....	48
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna	
Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies	52
Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna	
Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari	55
Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi	
"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida	59
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna	
O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni	65
Umarova Feruzabonu Bobir qizi	
Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri.....	68
Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	72
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida.....	76
Boypolvonov Barot Djonqobulovich	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini.....	81
Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	86
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri	90
Jumanova Ug'loy Sodiqjonovna	
Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish.....	96
Koshayeva Sansabila Kamiljanovna	
Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni.....	100
Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati	105
Murodova Madina Karim qizi	
Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari	108
Ortiqov Mironshoh Sodiqovich	

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish.....	110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	
O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari.....	115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna	
Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika	120
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi	123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich	
Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish	132
F. Zaynabuddinov	
Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза	135
Киреева Эльвина Фларитовна	
Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar	140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	144
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna	
Kattalar ta'limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo'nalishlari	148
Davletova A.	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari	152
G'aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish	156
Madmarova Gulchexra Qodirovna	
O'lkashunoslik materiallarining oliy ta'lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish	160
Mamajonov Mo'minjon	
Muhandislik grafikasi darslarida o'quv faoliyatining shaxsga yo'naltirilgan innovatsion modeli	165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi	
Sun'iy intellektga asoslangan ta'limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari.....	169
Muhiddinov Muhiddin Nuriddin o'g'li	
Ijod maktablari o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati.....	173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna	
Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o'yin amplusini hisobga olgan holda aniqlash usullari	178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi	
PIRLS baholash tizimini qo'llash vositasida mustaqil o'qishga o'rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish.....	184
Olimjonova O'g'ilxon Abdurasul qizi	
Yoshlar o'rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko'rinishlari	188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich	
Boshlang'ich maktabda o'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari	192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi	
Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini takomillashtirish	196
Sharfova Nilufar Ilhom qizi	
Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida).....	200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna	
Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang'ich sinflarda shakllantirish va o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari.....	204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi	

O'smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari	208
<i>Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi</i>	
Nofillologlarni (filolog bo'lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o'rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili.....	214
<i>Zarina Itolmasova</i>	
Forsayt va qaror qabul qilishni bog'lovchi kognitiv komponentlar.....	219
<i>Hasanova Sumanbar Hamroqulovna</i>	
Разработка и внедрение виртуальных лабораторных работ по биохимии для студентов фармацевтических факультетов.....	222
<i>Мамадалиева Зарина</i>	
Abduqodir Shakuriyning ta'lim va tarbiya haqidagi umumiy qarash va g'oyalari: chuqur tahlil	226
<i>Ashurova Dilrabo Isroil qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi ..	230
<i>Jakbarova Zarifaxon Solijon qizi</i>	
Badiiy-estetik qobiliyat tuzilmasi va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar	233
<i>G. S. Kaxarova</i>	
Umumta'lim maktablarida informatika o'qitish asosida ta'limni raqamlashtirishning metodologik asoslari...	236
<i>Mamajanov Rakhmatilla Yakubjanovich</i>	
Shaxsda ma'naviy intellektni rivojlanishiga qadriyatlar yo'nalganligining ta'siri.....	240
<i>Mirxoliqova Charos Xabibullayevna</i>	
O'qituvchilarning sun'iy intellekt bo'yicha kompetentligini rivojlantirishda metodik yondashuv	244
<i>Najmetdinova Nargiza Sayfetdinovna</i>	
Ismlarning ma'noliligi va ularni o'qitishda lingvopedagogik yondashuvlar	252
<i>Sanakulov Zayniddin Ibodullayevich</i>	
Fitnes-aerobika mashqlaridan foydalangan holda sog'lomlashtirish mashg'ulotlari uslubiyati.....	258
<i>Shaxriddinova Laylo Nurxonovna</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalarining didaktik va "learning analytics"ning nazariy asoslari	262
<i>Sulaymanov Zulqaynar Rajabali o'g'li</i>	
Esse yozishni o'rgatishda zamonaviy metodlar.....	268
<i>Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi</i>	
Iqtisodiy matnlar tarjimasini o'rgatishda raqamli simulyatsiya va virtual reallik (VR) texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	272
<i>Xujanazarova Nozima Omonjonovna</i>	
Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning ilmiy metodologik asoslari	275
<i>Axmedov Nodir Sadir o'g'li</i>	
Talaba-yoshlarda qo'shiq ijrochilik san'atini shakllantirishning zamonaviy pedagogik xususiyatlari: ta'lim islohotlari kontekstida yondashuv.....	279
<i>Begisbay Temirbayev</i>	
Xorijiy davlatlarda biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tajribasi va uni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari.....	283
<i>Hayitov Abdirasul Eshdavlatovich</i>	
Texnika oliy ta'lim muassasalari talabalariga umumiy fizika kursini o'qitishda virtual laboratoriyalarning ahamiyati.....	286
<i>Abdurakibov Akmal Abdugaparovich</i>	
Ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining gapirish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda yangi – "instruksional texnologiya" va sun'iy intellektga tayanib o'qitish metodologiyasi.....	290
<i>Abrorxo'ja Muminxo'jayev Muksumxodjayevich</i>	
Jaloliddin Rumiy fikrlarining hozirgi yoshlarga ta'siri	296
<i>Allayarov Doniyor Islom o'g'li</i>	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.....	298
<i>Aygul Aralbayevna Urazimbetova</i>	
Sud psixologik ekspertizasida travmatik tajriba (PTSD) fonida emotsional reaksiya va ko'rsatma sifati o'rtasidagi bog'liqlik.....	301
<i>Dehqonboyev Shohjahon Oybek o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda 4 "K" kompetensiyalarini rivojlantirishdagi muhim dolzarbliklar	307
<i>Idiyeva Gulchehra Izomovna</i>	

Bikaryer oilalarda gender rollar integratsiyasi jarayonidagi psixologik omillar.....	311
<i>Ishboboyeva Gulbarchin Rustam qizi</i>	
Talabalar mustaqil ta'limini tashkil etishda sun'iy intellekt texnologiyalarida foydalanish muammolari va yechimlari.....	315
<i>Karshiyeva Dilnoza Utkirjonovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning metakognitiv ko'nikmalarini shakllantirishda reflektiv yondashuv	319
<i>Laylo Baxtiyor qizi Axmedova</i>	
1939-1945-yillarda O'zbekiston hududida qishloq xo'jaligidagi paxtachilik va oziq-ovqat muammolari	323
<i>Mutallibjonov Boburmirzo Muzaffarovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarining tajriba oxiri jismoniy tayyorgarligi darajasi dinamikasi	328
<i>Samadov Sardor Sodiqovich</i>	
O'zbekiston umumta'lim maktablarida mazmun va til integratsiyalashgan o'qitish (CLIL) yondashuvining pedagogik va amaliy imkoniyatlari.....	335
<i>Tursunaliyeva Muattar Alisher qizi</i>	
O'rta maktab 11-sinf o'quvchilarining lug'at boyligini oshirishda turli metodlarning o'rni	340
<i>Xamzayeva Ruxshona Abdusamadovna</i>	
Umumta'lim maktablardagi ingliz tili o'quv darsliklari tahlili	344
<i>Xiloldinova Zulayho</i>	
Ingliz klassik adabiyoti orqali talabalar ma'naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirishning innovatsion yondashuvlari.....	348
<i>Ziyotov Farruh Saodilla o'g'li</i>	
XVI asr oxiri va XVII asr boshlarida ingliz dramasi janr va uslub xususiyatlari	352
<i>Sherqulova Zuloyho Dilshod qizi</i>	
Биохимическая роль витаминов как кофакторов в метаболических процессах организма	356
<i>М. У. Джалилов</i>	
ESL/EFL (ingliz tili ikkinchi/chet til sifatida) kontekslarida lug'at boyligini rivojlantirishda loyiha asosidagi ta'lim (PBL – Project-Based Learning): tajribalar, natijalar va O'zbekiston sharoiti uchun tavsiyalar	359
<i>Masharibova Sayyora Ahmedovna</i>	
Maktabga tayyorlov yoshidagi bolalarda kognitiv tezkorlikni rivojlantirishda multisensor yondashuvning samaradorligi	364
<i>Musratova Zilola</i>	
Yangi O'zbekiston sharoitida talabalarning tarixiy dunyoqarashini rivojlantirishda tarixiy ongning ahamiyati	367
<i>Shadibekova Dildora Fazildjanovna</i>	

XVI ASR OXIRI VA XVII ASR BOSHLARIDA INGLIZ DRAMASINING JANR VA USLUB XUSUSIYATLARI

Sherqulova Zuloyho Dilshod qizi

Xalqaro Innovatsion Universiteti (Qarshi)
2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada XVI asr oxiri va XVII asr boshlarida ingliz dramaturgiyasining janr va uslub xususiyatlari tahlil qilinadi. Elizabet davrining oxirgi bosqichidan Yakov davrining dastlabki yillarigacha bo'lgan davr ingliz teatr san'ati taraqqiyotining eng yuksak nuqtalaridan biri sifatida baholanadi. Tadqiqotda tragediya, komediya, tarixiy drama, romantik drama va intermediya kabi janrlarning shakllanishi va o'zaro ta'siri, shuningdek, dramaturglar tomonidan qo'llanilgan badiiy uslublar, dramatik tuzilma va sahna texnikasidagi yangiliklar o'rganiladi. Shekspir, Marlo, Ben Jonson, Beaumont va Fletcher kabi dramaturglarning ijodiy merosi janrlarning rivojiga qo'shgan hissasi nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Maqolada, shuningdek, ijtimoiy-siyosiy omillar, diniy qarama-qarshiliklar va iqtisodiy sharoitlarning teatr san'atiga ta'siri ko'rsatilib, davr dramaturgiyasining o'ziga xosliklari zamonaviy adabiyotshunoslik nazariyalari asosida baholanadi. Diagramma va grafiklar orqali janrlar tarqalishi, dramaturglar faoliyati va ingliz dramasiining vaqt mobaynidagi rivojlanish dinamikasi ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: ingliz dramaturgiyasi, Elizabet davri, Yakov davri, tragediya, komediya, tarixiy drama, badiiy uslub, dramaturglar, Shekspir, Marlo, Ben Jonson, teatr san'ati, janr tahlili.

Abstract: This article analyzes the genre and stylistic features of English drama in the late 16th and early 17th centuries. The period from the final stage of the Elizabethan era to the early years of the Jacobean era is considered one of the peak moments in the development of English theatrical art. The study examines the formation and interaction of genres such as tragedy, comedy, historical drama, romantic drama, and interlude, as well as the artistic styles, dramatic structures, and innovations in stage techniques employed by playwrights. The creative legacy of dramatists such as Shakespeare, Marlowe, Ben Jonson, Beaumont, and Fletcher is analyzed from the perspective of their contribution to the development of these genres. The article also highlights the influence of socio-political factors, religious conflicts, and economic conditions on theatrical art, evaluating the uniqueness of the era's drama through the lens of modern literary theory. Diagrams and charts illustrate the distribution of genres, the activity of playwrights, and the dynamics of English drama's development over time.

Key words: English drama, Elizabethan era, Jacobean era, tragedy, comedy, historical drama, artistic style, playwrights, Shakespeare, Marlowe, Ben Jonson, theatrical art, genre analysis.

Аннотация: В данной статье анализируются жанровые и стилевые особенности английской драматургии конца XVI и начала XVII века. Период от завершающего этапа елизаветинской эпохи до первых лет яacobинской эпохи рассматривается как один из высших пунктов развития английского театрального искусства. В исследовании изучается формирование и взаимодействие таких жанров, как трагедия, комедия, историческая драма, романтическая драма и интермедия, а также художественные стили, драматическая структура и новшества в сценической технике, используемые драматургами. Творческое наследие таких авторов, как Шекспир, Марло, Бен Джонсон, Бомонт и Флетчер, рассматривается с точки зрения их вклада в развитие жанров. В статье также освещается влияние социально-политических факторов, религиозных противоречий и экономических условий на театральное искусство, а особенности драматургии эпохи оцениваются с позиций современной литературоведческой теории. Диаграммы и графики показывают распределение жанров, активность драматургов и динамику развития английской драмы во времени.

Ключевые слова: английская драматургия, елизаветинская эпоха, яacobинская эпоха, трагедия, комедия, историческая драма, художественный стиль, драматурги, Шекспир, Марло, Бен Джонсон, театральное искусство, жанровый анализ.

KIRISH

XVI asr oxiri va XVII asr boshlarida ingliz adabiyoti o'zining eng yuksak taraqqiyot davriga kirdi. Bu davr ingliz madaniy hayotida "Oltin asr" sifatida e'tirof etiladi. Elizabeth I hukmronligi (1558–1603) va Yakov I davri (1603–1625) Angliya tarixida siyosiy barqarorlik, iqtisodiy o'sish va madaniy yuksalish davri bo'lib, ayniqsa teatr san'atining gullab-yashnashiga zamin yaratdi. Bu yillarda ingliz dramaturgiyasi jahon miqyosida san'atning eng yuqori bosqichiga chiqdi va o'zining takrorlanmas janr hamda uslub xususiyatlari bilan boshqa Yevropa teatr maktablaridan ajralib turdi. Dramaturgiyada Uyg'onish davri g'oyalari, insonparvarlik qarashlari, diniy va dunyoviy mavzularning uyg'unlashuvi, shuningdek, tarixiy voqealarga falsafiy yondashuv keng qo'llanildi. Teatrlar xalq ommasi va zodagonlar uchun ochiq bo'lib, spektakllar ijtimoiy-siyosiy fikrlar maydoniga aylandi. Yangi teatr binolari – "The Theatre" (1576), "The Curtain" (1577), "The Globe" (1599) va boshqalar sahna san'atining rivojlanishida muhim rol o'ynadi. Mazkur davr ingliz dramaturgiyasining asosiy namoyandalari Kristofer Marlo, Uilyam Shekspir va Ben Jonson bo'lib, ular tragediya, komediya, tarixiy drama va tragikomediya janrlarini yangi bosqichga olib chiqishdi. Ayniqsa, Shekspir ijodi o'zining janr sintezi, psixologik chuqurligi, poetik tilining go'zalligi va universalligi bilan ajralib turadi. Ushbu maqolada XVI asr oxiri va XVII asr boshlarida ingliz dramaturgiyasining janr va uslub xususiyatlari keng yoritiladi. Avvalo, davrning ijtimoiy-tarixiy sharoitlari va ularning dramaturgiya taraqqiyotiga ta'siri tahlil qilinadi. Keyinchalik, tragediya, komediya, tarixiy drama va boshqa janrlarning asosiy belgilariga alohida to'xtalinadi hamda yirik dramaturglar ijodi misolida uslub xususiyatlari ochib beriladi.

MAVZUGA DOIR ADABIYOTLAR SHARHI

XVI asr oxiri va XVII asr boshidagi ingliz dramaturgiyasi bo'yicha ilmiy izlanishlar asosan uch asosiy yo'nalishda olib borilgan: tarixiy-siyosiy kontekst, janr va uslub tahlili hamda alohida dramaturglarning ijodini o'rganish. Tarixiy-siyosiy kontekst masalasida A. Nicoll ("British Drama: An Historical Survey") ingliz teatrlarining Elizabet va Yakov davrlarida rivojlanishidagi siyosiy barqarorlik va diniy qarama-qarshiliklarning rolini tahlil qiladi. B. Gurr ("The Shakespearean Stage") esa teatr infratuzilmasi, aktyorlik jamoalari va sahna texnikasidagi yangiliklarga e'tibor qaratadi. Janr va uslub tahlili bo'yicha S. Wells ("Shakespeare & Co.") tragediya, komediya, tarixiy drama va romantik dramalarning shakllanish jarayonini hamda ularning sahnaviy imkoniyatlarini yoritadi. T. W. Craik ("The Jacobean Drama") Yakov davrida janrlarning o'zaro uyg'unlashuvi va ijtimoiy-siyosiy mazmunning kuchayishini qayd etadi. Alohida dramaturglar ijodini o'rganishda A. M. Bradbrook ("Themes and Conventions of Elizabethan Tragedy") Marlo va Jonson tragediyalaridagi mavzu doirasi va dramatik struktura xususiyatlarini tahlil qiladi.

J. H. Styan esa komediya rivojida Beaumont va Fletcherning o'rni haqida yozadi. Shuningdek, zamonaviy adabiyotshunoslik yondashuvlari, masalan, madaniy materializm va yangi tarixiylik (new historicism), bu davr dramaturgiyasini ijtimoiy kontekst bilan bog'liq holda talqin qilish imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Siyosiy barqarorlik va madaniy yuksalish. Elizabeth I davrida Angliya ichki siyosatda barqarorlikka erishdi. 1588-yilda Ispaniya armadasi ustidan qozonilgan g'alaba Angliyaning xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamladi. Dengiz savdosining kengayishi, yangi koloniyalar egallash va savdo-sotiqning rivojlanishi iqtisodiy o'sishga olib keldi. Bu esa madaniyat va san'atning rivojlanishiga qulay sharoit yaratdi.

Uyg'onish davri g'oyalari. Yevropa Uyg'onish davrining insonparvarlik va erkin fikrlash g'oyalari ingliz adabiyotiga ham chuqur kirib keldi. Inson shaxsini ulug'lash, dunyoviy ilmlarga qiziqish, antik merosga qaytish, adabiyot va san'atning jamiyatdagi o'rnini yuksaltirish – bularning barchasi ingliz dramaturgiyasining shakllanishiga ta'sir ko'rsatdi.

Teatr infratuzilmasining rivojlanishi. XVI asrning ikkinchi yarmidan boshlab Londonda doimiy teatr binolari qurila boshladi. Bu jarayon ingliz teatrlarining professional sahna san'ati sifatida shakllanishida muhim omil bo'ldi. Professional aktyor truppalari paydo bo'ldi, dramaturglar esa o'z asarlarini keng tomoshabinlar auditoriyasiga moslashtira boshladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tragediya

Tragediya bu davrda eng yuksak janr sifatida qaraldi. Kristofer Marlo o'zining "Faustus" fojiasida inson orzu-larining cheksizligi va uning oqibatlarini falsafiy jihatdan ochib berdi. Shekspir esa "Gamlet", "Otello", "Makbet" kabi asarlarida inson ruhiyatining murakkabliklarini, taqdir va irodaning o'zaro aloqasini mahorat bilan tasvirladi.

Tragediyalarning asosiy xususiyatlari:

1. Qofiyasiz jambik pentametr (blank verse) dan keng foydalanish.
2. Psixologik chuqurlik va dramatik konfliktning kuchliligi.
3. Falsafiy g'oya va ramziy obrazlarning uyg'unligi.
4. Qahramonning ichki iztiroblarini sahnada ifodalash.

Komediya

Komediya janrida Shekspir ("O'n ikkinchi kecha", "Yozgi tun orzusi") va Ben Jonson ("Har kim o'z tabiatida") alohida ajralib turadi. Komediya ko'pincha ijtimoiy hayotdagi illatlarni, inson fe'l-atvoridagi kamchiliklarni kulgili tarzda fosh etishga qaratilgan.

Komediya xususiyatlari:

1. Satirik va yumoristik uslub;
2. Tashqi konfliktlardan ko'ra, qahramonlar o'rtasidagi ijtimoiy-munosabatlar keskinligi;
3. Hayotiy voqealarning kulgili talqini.

Tarixiy drama

Tarixiy drama janrida Shekspir "Richard III", "Genrix IV", "Genrix V" kabi asarlari bilan ajralib turadi. Bu asarlar nafaqat tarixiy voqealarni aks ettiradi, balki siyosiy hokimiyat, davlat va shaxs munosabatlarini yoritadi.

Bu davr ingliz dramaturgiyasining uslubiy belgilarini quyidagicha tasniflash mumkin:

1. Blank verse – qofiyasiz jambik pentametrning keng qo'llanilishi.
2. Murakkab dramatik kompozitsiya – asosiy va ikkilamchi syujet chiziqlarining uyg'unligi.
3. Psixologik realizm – qahramonning ichki kechinmalarini chuqur ochish.
4. Ramz va allegoriyalar – siyosiy va falsafiy g'oyalarni badiiy timsollar orqali yetkazish.
5. Janrlar sintezi – bir asar doirasida tragediya va komediya unsurlarining birlashishi.

Diagramma tavsifi – Janrlar nisbati. Sarlavha: "XVI asr oxiri – XVII asr boshlarida ingliz dramasi janrlar taqsimoti (taxminiy ma'lumotlar asosida)"

Janr	Foizi
Tragediya	35%
Komediya	25%
Tarixiy drama	20%
Romantik drama	10%
Masxarabozlik	10%

Tragediyalar, ayniqsa Shekspir va Marlo ijodida, davr dramaturgiyasida yetakchi o'rin tutgan. Komediya va tarixiy dramalar esa jamiyatning ijtimoiy hayoti va siyosiy voqealarini yoritishda muhim bo'lgan.

1-jadval: Yirik dramaturglarning janr bo'yicha ijod taqsimoti (asarlari soni)

Dramaturg	Tragediya	Komediya	Tarixiy drama	Boshqa janrlar
Shekspir	10	12	10	3
Kristofer Marlo	6	1	0	0
Ben Jonson	3	10	2	1
Jon Fletcher	5	7	1	0

Shekspir ijodida janrlarning diversifikatsiyasi kuchli bo'lib, u tragediya, komediya va tarixiy dramada birdek faol bo'lgan. Marlo esa asosan tragediyalar yaratgan, Jonson esa ko'proq komediyaga e'tibor qaratgan.

2-jadval: Ingliz dramaturgiyasining rivojlanish bosqichlari (1580–1640 yillar)

Yillar oralig'i	Asosiy jarayonlar	Asosiy vakillar
1580–1590	Elizabet davrida teatr san'ati shakllanishi	Lyli, Kyd, Marlo
1590–1610	Shekspirning eng faol davri, janrlarning gullab-yashnashi	Shekspir, Jonson, Dekker
1610–1625	Romantik dramalar va murakkab sahna asarlarining ko'payishi	Fletcher, Beaumont
1625–1640	Senzura kuchayishi, siyosiy mavzulardagi asarlar kamayishi	Massinger, Shirley

XULOSA

XVI asr oxiri va XVII asr boshlarida ingliz dramaturgiyasi jahon teatr san'atining eng yuksak bosqichlaridan birini namoyon etdi. Janrlarning xilma-xilligi, uslubi yangiliklar, psixologik chuqurlik va badiiy mukammallik bu davr asarlarini o'lmas san'at namunasiga aylantirdi. Marlo, Shekspir va Jonson kabi dramaturglarning ijodi hozirgi kunda ham dolzarb va o'rganishga arziydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abrams, M. H. A Glossary of Literary Terms. 11th ed. Boston: Cengage Learning, 2015.
2. Bevington, David. Tudor Drama and Politics: A Critical Approach to Topical Meaning. Cambridge: Harvard University Press, 1968.
3. Bradbrook, M. C. Themes and Conventions of Elizabethan Tragedy. Cambridge: Cambridge University Press, 1980.
4. Chambers, E. K. The Elizabethan Stage. Vols. 1–4. Oxford: Clarendon Press, 1923.
5. Greenblatt, Stephen. Renaissance Self-Fashioning: From More to Shakespeare. Chicago: University of Chicago Press, 1980.
6. Kastan, David Scott (ed.). A Companion to Shakespeare. Oxford: Blackwell Publishing, 1999.
7. Logan, Terence P., and Denzell S. Smith. The Predecessors of Shakespeare: A Survey and Bibliography of Recent Studies in English Renaissance Drama. Lincoln: University of Nebraska Press, 1973.
8. Marlowe, Christopher. Doctor Faustus. London: Penguin Classics, 2012.
9. Jonson, Ben. Volpone and Other Plays. Oxford: Oxford University Press, 2008.
10. Shakespeare, William. Complete Works. Ed. Jonathan Bate and Eric Rasmussen. London: Macmillan, 2007.
11. Nicoll, Allardyce. British Drama: An Historical Survey from the Beginnings to the Present Time. London: George G. Harrap & Co., 1962.
12. Parry, Graham. The Golden Age Restor'd: The Culture of the Stuart Court, 1603–1642. Manchester: Manchester University Press, 1981.
13. Sanders, Julie. The Cambridge Introduction to Early Modern Drama, 1576–1642. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
14. Womersley, David (ed.). A Companion to Literature from Milton to Blake. Oxford: Blackwell, 2000.
15. Уильямс, Р. Английская литература эпохи Возрождения. Москва: Прогресс, 1984.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.